

SECTION 9. PSYCHOLOGY OF SOCIAL COMMUNICATIONS, INTERGROUP RELATIONS, MEDIA PSYCHOLOGY

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-403-0-40>

THE DEVELOPMENT OF UKRAINIAN SIGN LANGUAGE IN THE CONDITIONS OF MODERN CHALLENGES

РОЗВИТОК УКРАЇНСЬКОЇ ЖЕСТОВОЇ МОВИ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ

Adamiuk N. B.
*PhD in Education,
Head of Research Center
of Sign Linguistics, Translation Studies
and Linguodidactics
Ukrainian Academy of Social,
Humanities and Health Sciences
Kyiv, Ukraine*

Адамык Н. Б.
*кандидат педагогічних наук,
завідувач науково-дослідного центру
жестового мовознавства,
перекладознавства
та лінгводидактики
Українська академія
соціогуманітарних і
здоров'язберігальних наук
м. Київ, Україна*

Розвиток української жестової мови (УЖМ) відбувався на теренах України з давніх часів. В різні періоди розвиток УЖМ мав свої особливості та динаміку. В розвиванні УЖМ можна виокремити кілька періодів сплесків. Перший етап бурхливого розвитку УЖМ пов'язаний з відкриттям спеціальних шкіл для глухих дітей на теренах України на початку XIX ст. [2, с. 139]. Саме спільні умови навчання, у тому числі з використанням жестової мови, сприяли активному розвитку УЖМ [6, с. 45]. Втім, після цього періоду спостерігався поступовий занепад УЖМ через політику сталінського режиму щодо жестових мов. У повоєнні роки советська влада прагнула використовувати глухих як малограмотну робочу силу, відповідно розвиток природної жестової мови відбувався під гнітом тези, що жести́ва мова не є повноцінною мовою, а слід «грамотно говорити» калькованим жестовим мовленням [1, с. 308]. Це посилювало вплив словесних мов на жести́ві. При цьому йдеться про вплив саме російської словесної мови як привілейованої для советського періоду [5, с. 164]. Зокрема, через використання в якості конфігурацій дактилем від слів (наприклад жест ТАК, утворено

від дактилем «Д» + «А» з російського слова-еквівалента «да»), а також унаслідок застосування жестів, які позначають інші поняття через схожість саме їх словесних позначень (як-от жест СТРАХОВКА від жесту СТРАХ) тощо.

У перше десятиліття незалежності України розвиток УЖМ за інерцією повторював тенденції советського періоду. В 10-х рр. ХХІ ст. почався активний рух за визнання статусу УЖМ як природної і повноцінної мови глухих [4, с. 65]. Ця боротьба частково фіналізувалася у ст. 4 Закону України «Про забезпечення функціонування української мови як державної», де було визнано статус УЖМ.

Варто зазначити, що з 2014 року, від початку російсько-української війни, спостерігалася тенденція до повільного відходу УЖМ від російської жестової мови, що було зумовлено помітним зменшенням чисельності та кількості контактування та поїздок жестомовних осіб різних країн. У цей період також інтенсифікувалися поїздки та спілкування жестомовних українців з носіями жестових мов країн Європи та Північної Америки, що вплинуло на розвиток УЖМ, зокрема у зростанні кількості запозичених жестів саме з європейських та американської жестових мов [3, с. 76].

Втім, повномасштабна військова агресія росії проти України в 2022 році спричинила свідомий розрив у спілкуванні жестомовних українців з жестомовними людьми країни-агресора, а й формування запиту спільноти жестомовних українців на дерусифікацію УЖМ і повернення її до питомо українських жестових одиниць. Так, проявом цього, зокрема, є поширення в соціальних мережах «нового», втім, давнього українського позначення поняття «росія» та «росіяни», яке є відмінним від сучасного жестового позначення, затвердженого Всесвітньою федерацією глухих (ВФГ) (див. рис. 1).

Рис. 1. Порівняння жестових одиниць на позначення поняття росія

Відповіддю на позицію української спільноти жестомовних громадян стало створення при Центральному правлінні Українського товариства глухих Експертної групи з української жестової мови (ЕГ УЖМ), до якої увійшли носії жестової мови, які досконало нею володіють та відчувають її лінгвальні тонкощі.

Серед основних завдань є і дерусифікація жестів УЖМ. Робота ЕГ УЖМ з цього напрямку включає в себе три етапи: пошук та відбір русифікованих жестів; визначення питомо українських жестів, які б відповідали культурі спілкування жестомовних українців; популяризація питомо української жестової одиниці в медіа та соціальних мережах жестомовних осіб.

Серед труднощів у роботі ЕГ УЖМ варто назвати заміну жестів, що запозичені з російської жестової мови та утворені з використанням конфігурацій, що походять від дактилем російської словесної мови. Наприклад, такі жести як ДОСВІД, ПОВАГА, КОЛІР, ЦІКАВІСТЬ походять від російських слів «опыт», «уважение», «цвет», «интерес» відповідно. На думку експертів ЕГ УЖМ заміна конфігурації від дактилеми першої літери російського слова на українське слово не вирішує поставленої проблеми. Експерти наголошують на необхідності зміни мануальних знаків як складових таких русифікованих жестових одиниць.

ЕГ УЖМ вивчає власне українські «старі» жестові одиниці, розробляє нові, вивчає варіанти запропоновані представниками спільноти жестомовних осіб. У підсумку формується перелік жестових одиниць у кількості 3-5 варіантів, які пропонується на розсуд спільноті жестомовних українців, які шляхом голосування обирають ту, що є більш відповідною з точки зору носіїв УЖМ. Надалі така мовна одиниця затверджується ЕГ УЖМ для вживання і поширюється у соціальних мережах для її популяризації.

Таким чином ЕГ УЖМ проходить останню стадію для затвердження власне українських жестів ЦІКАВО, ТАК, ТРЕБА, ПОВАГА, ДОСВІД, БЛАКИТНИЙ, ДЕ, НТЗ, ХТО, КОЛІР, ДИВНО, ВІДПОВІДЬ, НЕДІЛЯ та назви місяців року.

Як результат роботи ЕГ УЖМ та спільноти жестомовних українців можна простежити кардинальну зміну на позначення жестових одиниць ХТО та ЦІКАВО як прикладу дерусифікації УЖМ (*див. рис. 2*).

У русифікованих жестах ми спостерігаємо використання конфігурації, що походить від дактилем перших літер відповідних слів – дактилему «К» від слова «кто» та дактилему «И» від слова «интересно». Дерусифікація цих жестових одиниць передбачає не просту заміну конфігурації шляхом її утворення від дактилем, що позначають відповідні поняття українською мовою – дактилему «Х»

від слова «хто» та дактилему «Ц» від слова «цікаво», а кардинальну трансформацію жесту шляхом відходу від застосування дактилем (що є питомо більш притаманним саме для російської жестової мови порівняно з українською жестовою мовою) на основі використання тих жестів, які змістовно розкривають значення цих понять.

Жест ХТО (русифікований)	Жест ХТО (дерусифікований)	Жест ЦІКАВО (русифікований)	Жест ЦІКАВО (дерусифікований)
-----------------------------	-------------------------------	-----------------------------------	-------------------------------------

Рис. 2. Дерусифіковані жестові одиниці

Висновки. Розвиток УЖМ як і будь-якої природної мови відбувається у процесі спілкування її носіїв. Тенденції розвитку УЖМ відзначаються досить потужним впливом соціальних та політичних чинників. Нині спільнота жестомовних українців демонструє актуальний запит на розрив зв'язків із російською жестомовною спільнотою та потребу до повернення власне питомо українських жестових одиниць. Українське товариство глухих у відповідь на цей запит спільноти створило експертну групу, метою якої є зокрема дерусифікація УЖМ.

Література:

1. Адамюк Н. Б. Особливості соціокультурної комунікації жестомовних осіб в освітньому процесі. The XXX International Science Conference «Interaction of society and science: problems and prospects» (June 15–18, 2021, London, England). London, 2021. P. 307–310.
2. Адамюк Н.Б. Специфіка перекладу безеквівалентної лексики перекладачами жестової мови в умовах освітнього процесу. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2020. Вип. 29, т. 1. С. 138–144.
3. Адамюк Н. Б. «Поширимо жест» – перший міжнародний електронний посібник з національних жестових мов. *Актуальні*

проблеми навчання та виховання людей з особливими потребами. 2015. № 12(14). С. 75–85.

4. Замша А.В., Адаміук Н.Б., Дробот О.А. Сучасні тенденції освітніх запитів глухих біженців з України. *Інноваційна педагогіка*. 2022. Вип.52, т. 1. С. 64–69.

5. Замша А.В. Послуги психологічної допомоги: візії глухих біженців з України. *Габітус*. 2022. Вип. 42. С. 162–166.

6. Zamsa A., Adamiuk N. Principles of designing bimodal-bilingual educational environment for the deaf and hard-of-hearing learners. *KELM (Knowledge, Education, Law, Management)*. 2020. № 6(34), vol. 1. P. 45–49.

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-403-0-41>

**PSYCHOLOGICAL AND MANIPULATIVE INFLUENCE
ON MODERN UKRAINIAN SOCIETY THROUGH THE USE
OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE**

**ПСИХОЛОГІЧНО-МАНІПУЛЯТИВНИЙ ВПЛИВ
НА СУЧАСНЕ УКРАЇНСЬКЕ СУСПІЛЬСТВО ШЛЯХОМ
ВИКОРИСТАННЯ ЗАСОБІВ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ**

Babich A. V.

*Senior teacher of the Professional
Education Center of the Institute of
Professional Development
Penitentiary Academy of Ukraine
Kamianske, Ukraine*

Бабич А. В.

*старший викладач Центру
професійної освіти
Інституту професійного розвитку
Пенітенціарна академія України
м. Кам'янське, Україна*

В сучасному суспільстві масового характеру набуло застосування інтернет-технологій, а саме систем обробки інформації. Стрімкий розвиток в цьому напрямку призвів до повсякденності використання штучного інтелекту навіть для найпростіших дій звичайного користувача. Такі значущі технології мають високий рівень впливу на національну стратегію розвитку держави і залишатись осторонь або невілювати можливі наслідки цього процесу було б невірно.

Штучним інтелектом називають галузь інформатики, яка займається проектуванням і конструюванням комп'ютерних систем, здатних